

Η ιεραποστολή στη Ρωσία - Γ' Η οργάνωση της Ιεραποστολής - Βιβλιογραφία

/ [Γενικά](#) / [Ορθόδοξη πίστη](#)

Το βάπτισμα των Ρως στον Δνείπερο Ποταμό απετέλεσε μια ευτυχή τροπή της ιεραποστολικής προσπάθειας της Κωνσταντινουπόλεως στη Ρωσία, όχι όμως και την τελική κατάληξή της· ο εκχριστιανισμός υπήρξε προοδευτικός και διήρκεσε εκατό ακόμη χρόνια[1]. Όπως είναι φυσικό, οι βαπτισμένοι Κιεβινοί είχαν λάβει μόνο μία σύντομη κατήχηση προ του αγίου Βαπτίσματος, αλλά στην ύπαιθρο ο εθνισμός διατηρούσε ακόμη την ισχύ του[2] και οι ειδωλολατρικές μάζες παρακινούνταν πολλές φορές σε αντίδραση από τους Ρώσους μάγους ανακόπτοντας το έργο της Εκκλησίας[3]. Υπήρξε λοιπόν η ανάγκη συνδυασμού εσωτερικής και εξωτερικής τρόπον τινά ιεραποστολής μέχρι να εκλείψουν και τα τελευταία ειδωλολατρικά έθιμα, πράγμα το οποίο έγινε μόνον τρεις αιώνες αργότερα[4]. Η οργάνωση της πρώτης Ρωσικής Εκκλησίας παρουσιάζει κατά ταύτα πολύ ενδιαφέρον για τον τρόπο επίδρασής της στον ρωσικό λαό και φαίνεται ότι εξαρτάται από κάποιες σταθερές μεθόδους εποπτείας στο δημόσιο και ιδιωτικό βίο των λαών που χρησιμοποιούσε η βυζαντινή ιεραποστολή[5].

Πρέπει πρωτίστως να επισημανθεί ότι υπήρχαν κάποια χαρακτηριστικά της ψυχοσυνθέσεως των Ρώσων τα οποία μπορούσαν να βρουν την έκφρασή τους στην Ορθόδοξη Παράδοση, γεγονός το οποίο συνετέλεσε αποφασιστικά στο να κλίνουν

οι Ρώσοι στην Ανατολική Εκκλησία[6]. Τέτοια χαρακτηριστικά ήταν ο φιλελευθερισμός και η δημοκρατική συνείδηση, που επεξηγούν και την επιλογή της Ανατολικής Εκκλησίας, διοικουμένης συνοδικώς, έναντι του συγκεντρωτικού Παπισμού, διοικουμένου απολυταρχικώς από τον Πάπα[7], αλλά και στοιχεία όπως η αγάπη προς το ωραίο, ο ιδιαίτερος δεσμός με τη φύση και ολόκληρη τη δημιουργία, η κοινοτική και ενοριακή συνείδηση, η χαρά για τη ζωή στις εκκλησιαστικές λαμπρές πανηγύρεις[8] και η μυστική και ασκητική θεολογία και μοναχική παράδοση της Ανατολής, η οποία άσκησε ιδιαίτερη γοητεία πάνω στους εκ φύσεως μυστικοπαθείς Ρώσους[9]. Η ιεραποστολή δεν αγνόησε αυτά τα τοπικά δεδομένα, ούτε πάλι κατέβαλε ιδιαίτερη προσπάθεια να εναρμονισθεί προς αυτά, εφ' όσον όλη η προσπάθεια κατέληγε αβίαστα, χάρη και στη συμμετοχή εντοπίων ιεραποστόλων, προς την εναρμόνιση με τα δεδομένα αυτά.

Ο χαρακτήρας της ιεραποστολής ήταν εκκλησιαστικός, όπως μπορεί κανείς να διαπιστώσει από τον κυρίαρχο και σχεδόν αποκλειστικό ρόλο που διεδραμάτισε η Ρωσική Εκκλησία σ' αυτήν. Σύμφωνα με τον κη' κανόνα της Δ' Οικουμενικής Συνόδου, οι Μητροπολίτες της Ποντικής, Ασιανής και Θρακικής διοίκησεως και οι Επίσκοποι των διοικήσεων αυτών στα βαρβαρικά έθνη λάμβαναν την χειροτονία από τον Θρόνο της Κωνσταντινουπόλεως.

Ο Επίσκοπος λοιπόν της Ρωσικής Εκκλησίας, επειδή «οι Ρώσοι τη Θρακική συμπράκνυνται διοικήσει», χειροτονούνταν από τον Πατριάρχη ΚΠόλεως[11] και ελάμβανε τον τίτλο του «Μητροπολίτου Κιέβου και πάσης Ρωσίας» με μητροπολιτική έδρα τη μητέρα των ρωσικών πόλεων, Κίεβο[12]. Πρώτος Μητροπολίτης υπήρξε ο ηγέτης της βυζαντινής ιεραποστολής Μιχαήλ, ο οποίος ετέλεσε το Βάπτισμα του Βλαδιμήρου και των Κιεβινών ως και τον γάμο του Βλαδιμήρου και της Άννας, και ο οποίος αργότερα ανέλαβε ευρύτατη ιεραποστολική δραστηριότητα. Ως δεύτερος Μητροπολίτης Ρωσίας αναφέρεται ο Λεόντιος[13]. Η ένταξη της νέας Εκκλησίας στη δικαιοδοσία του Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως, καρπός μακραίωνης ιεραποστολικής εμπειρίας, εξασφάλιζε μια συνεχή πνευματική σχέση μεταξύ Μητρός και θυγατρός Εκκλησίας, απαραίτητη για την οικοδομή της τελευταίας[14]. Η Ρωσική Εκκλησία οργανώθηκε με βάση το συνοδικό σύστημα, κατ' εξοχήν διοικητικό γνώρισμα της Ορθοδόξου Εκκλησίας· οι Μητροπολίτες Κιέβου, ως διοικητική κεφαλή, συγκαλούσαν τις Συνόδους των Επισκόπων και προήδρευαν σε αυτές, οι οποίες εξέταζαν θέματα σχετικά με τον Κλήρο, την ιεραποστολική δράση, την Πίστη, τη λατρεία και την κανονική τάξη[15]. Χαρακτηριστικό πάντως του γνησίου εκκλησιαστικού περί Επισκόπου φρονήματος των βυζαντινών ιεραποστόλων, πλην των παραπάνω, είναι και το γεγονός ότι πάντοτε[16], και στην περίπτωση της Ρωσίας, προηγούνταν ο εκχριστιανισμός της περιοχής από τους ιεραποστόλους και

ακολουθούσε η εγκαθίδρυση Επισκόπου είτε εντοπίου, είτε ξένου που εργάσθηκε ιεραποστολικά στην περιοχή· ποτέ δεν προηγήθηκε η οργάνωση επαρχίας, έναντι της ιδίας της ιεραποστολής. Ο Κλήρος της Ρωσικής Εκκλησίας αποτελούνταν από Έλληνες, Βουλγάρους και Ρώσους ιερείς[17]. Οι Έλληνες Κληρικοί, και αυτοί ήταν κυρίως Μητροπολίτες, ήταν άνθρωποι επιμελώς επιλεγμένοι με παιδεία και ήθος, μάλιστα μερικοί τύγχαναν και μέλη της Βασιλικής Συγκλήτου. Οι Ρώσοι Κληρικοί, που απετέλεσαν την πλειονότητα των επαρχιακών Επισκόπων και του Πρεσβυτερίου[19], εκπαιδεύτηκαν από τη βυζαντινή ιεραποστολή, κατ' αρχάς στο σχολείο της Λαύρας των Σπηλαίων του Κιέβου και αργότερα σε άλλες σχολές που ιδρύθηκαν[20] για τον σκοπό αυτό. Χαρακτηριστικό είναι το γεγονός ότι από τους εικοσιτρείς Μητροπολίτες Κιέβου της εποχής που εξετάζουμε[21], μόνον δύο είναι Ρώσοι (Ιλαρίων, Κλήμης Σμολιάτις) αλλά και αυτοί εγκεκριμένοι από τη Μητέρα Εκκλησία[22]. Όλοι οι υπόλοιποι εξελέγησαν και χειροτονήθηκαν στην Κωνσταντινούπολη και ήταν Έλληνες[23]. Το μέτρο αυτό, προκλητικό και προσβλητικό της εθνικής φιλοτιμίας των Ρώσων ίσως, συνετέλεσε παρά ταύτα στο να μείνει η Ρωσική Εκκλησία μακριά από τις διαιρέσεις των τοπικών ηγεμόνων και να καταστεί παράγοντας εκκλησιαστικής και πολιτικής ενότητας[24]. Σε όσες περιπτώσεις το Πατριαρχείο Κωνσταντινουπόλεως υποχώρησε σε πιέσεις Ρώσων ηγεμόνων και χειροτόνησε Ρώσους Μητροπολίτες, αποδείχθηκε πολύ δύσκολο γι' αυτούς να μείνουν ουδέτεροι στις διαμάχες μεταξύ των ομοφύλων ηγεμόνων, με συνέπεια να καθίσταται αδύνατη η ενοποιός παρέμβαση της Εκκλησίας[25]. Αντιθέτως, οι Έλληνες Μητροπολίτες δεν ανήκαν σε καμμία από τις ανταγωνιζόμενες φατρίες και έτσι αμερόληπτα ασκούσαν το καθήκον του ειρηνοποιού[26]. Ταυτόχρονα η Εκκλησία Ρωσίας ενισχύθηκε νομικώς και οικονομικώς. Τα διατάγματα του Βλαδιμήρου και του Ιαροσλάβου καθόρισαν τη θέση της Εκκλησίας στη Ρωσία, με την παροχή δικαστικών και άλλων δικαιοδοσιών [27]. Τα έσοδά της προέρχονταν σε μεγάλο βαθμό από τις δικαιοδοσίες της αυτές, αλλά και από φόρους στα εισοδήματα των ηγεμόνων, από την ακίνητη περιουσία – στην οποία ανήκαν ολόκληρες πόλεις – και από έκτακτες δωρεές των ηγεμόνων [28]. Η διοικητική, οικονομική – και όσον αφορά στους Μητροπολίτες εθνική – ανεξαρτησία της Ρωσικής Εκκλησίας, διασφάλισε τόσο τη δυνατότητα προτρεπτικής και αποτρεπτικής παρεμβάσεως στους ηγεμόνες της Ρωσίας[29] όσο και ουσιαστικώς τη δική της ενότητα και επιβίωση.

Το περιεχόμενο του κηρύγματος των ιεραποστόλων, ο πυρήνας δηλ. του όλου ιεραποστολικού έργου, συνδύαζε την ιερά Κατήχηση με τα ιδιαίτερα θαυμαστά γεγονότα της μεταστροφής του ρωσικού λαού και αυτό φαίνεται πως έγινε και σε όλες τις βυζαντινές ιεραποστολικές προσπάθειες. Η ιερά Κατήχηση περιελάμβανε: α) μία σύντομη ιερά ιστορία από τη δημιουργία του κόσμου μέχρι την Ενανθρώπηση του Κυρίου, την επίγεια δράση, το Πάθος και την Ανάστασή του ως

και την ίδρυση της Εκκλησίας· β) την παράθεση του Συμβόλου της Νικαίας - ΚΠόλεως (του «Πιστεύω») ως του κυρίου «μαθήματος» και αναγκαίας «ομολογίας» της Πίστεως για όλους τους χριστιανούς της οικουμένης και γ) τη σύντομη έκθεση της ιστορίας των Οικουμενικών Συνόδων με αναφορά στη διδασκαλία των μεγάλων αιρεσιάρχων και στη συμβολή των Πατέρων για τη διαφύλαξη της Πίστεως. Έπειτα προβάλλονταν τα περιστατικά της μεταστροφής του ηγεμόνα ή του λαού με την επέμβαση του Θεού, η υπεροχή της χριστιανικής Πίστεως έναντι της πατροπαράδοτης ειδωλολατρίας, αλλά και των μονοθεϊστικών θρησκειών που είχαν κάνει ιεραποστολή στην περιοχή (Ιουδαϊσμός, Ισλάμ) με χρησιμοποίηση, ενίοτε, της ειδικότερης βυζαντινής γραμματείας για τη σύγκριση και την υπεροχή της Ορθοδοξίας έναντι των δυτικών εκφράσεων του Χριστιανισμού (λατινικής και φραγκικής) τόσο στο πνευματικό περιεχόμενο της παραδόσεως αλλά και στις πολιτιστικές πραγματώσεις[30]. Σημ. Το περιεχόμενο του κηρύγματος αυτού μεταφράστηκε και επηρέασε τη ρωσική θρησκευτική γραμματεία για πολλούς αιώνες[31].

Πολύ σημαντική για τη βυζαντινή ιεραποστολή θεωρήθηκε η μυστηριακή εμπειρία, εφ' όσον τελικός σκοπός του κηρύγματος ήταν η συμμετοχή των κατηχουμένων στα Μυστήρια του Βαπτίσματος και τα άλλα δύο εισαγωγικά, του Χρίσματος και της Θείας Ευχαριστίας. Για τον λόγο αυτό ευθύς εξ αρχής μεταφράστηκε στα σλαβονικά η βυζαντινή Θεία Λειτουργία, οι ευαγγελικές και αποστολικές περικοπές των Κυριακών και των μεγάλων εορτών, τα οποία απετέλεσαν τα πιο προσφιλή αναγνώσματα[32]. Ο καταλυτικός χαρακτήρας των βυζαντινών ακολουθιών[33], που είχε προξενήσει εντύπωση στους απεσταλμένους του Βλαδιμήρου[34], φαίνεται ότι επηρέασε πολύ τους μυστικοπαθείς Ρώσους, οι οποίοι με ελάχιστες αποκλίσεις από τα βυζαντινά πρότυπα, καλλιέργησαν την εκκλησιαστική τέχνη και δημιούργησαν πολύ εντυπωσιακά αποτελέσματα. Ως και αυτό το όνομα της Μεγάλης Εκκλησίας της Βασιλευούσης δόθηκε στον Ναό της ρωσικής πρωτεύουσας, την Αγία Σοφία Κιέβου, για να δηλώνει την πνευματική συγγένεια προς τη Μητέρα Εκκλησία[35]. Και οι ίδιοι οι Ρώσοι αγάπησαν πολύ τη λειτουργική ζωή, όπως φαίνεται από το γεγονός της ιδρύσεως πολλών και λαμπρών Ναών από τον Βλαδίμηρο και τον Ιαροσλάβο (στα 1018, τρία χρόνια μετά την κοίμηση του Βλαδιμήρου υπήρχαν στο Κίεβο 400 ναοί), που κοσμήθηκαν με ιερά Λείψανα και απετέλεσαν το κέντρο της εκπαιδευτικής και κοινωνικής δραστηριότητας[36]. Το κήρυγμα της βυζαντινής ιεραποστολής και η Θεία Λατρεία απετέλεσαν τελικά συνεκτικό δεσμό μεταξύ των τοπικών Εκκλησιών της Ανατολικής Παραδόσεως, υπερβαίνοντας τα εθνικά και γλωσσικά κριτήρια[37].

Η Εκκλησία φρόντισε νωρίς να προστατεύσει το νέο ποίμνιό της από οποιαδήποτε ετεροδιδασκαλία, όπως φάνηκε και στην έκθεση του περιεχομένου του κηρύγματος. Ήδη από την εποχή της Ισαποστόλου Όλγας, η αποστολή εκ μέρους

των Φράγκων εψηφισμένου επισκόπου του ρωσικού έθνους, συνάντησε την αδιαφορία και ψυχρότητα της Όλγας και του λαού[38]. μάλιστα μερικοί συνοδοί του επισκόπου Αδαλβέρτου στην επιστροφή δυστυχώς φονεύτηκαν[39]. Ήδη στη διήγηση για το Βάπτισμα του Βλαδιμήρου αναφέρονται οι λατινικές πλάνες περί αζύμων, περί ανευλαβείας προς τις άγιες εικόνες κ.ά. τελετουργικών θεμάτων[40]. Τέσσερις Μητροπολίτες και άλλοι Κληρικοί και μοναχοί συνέγραψαν έργα αντιλατινικά, όπου επισημαίνονται οι δυτικές αιρέσεις[41]. γενικώς, υπήρξε πάντοτε άρνηση των Ρώσων να στραφούν προς τη λατινική Δύση και εμμονή τους στην εξάρτηση από την Κων/λη[42]. Η άρνηση αυτή εξελίχθηκε μάλιστα σε μίσος εναντίον παντός λατινικού, το οποίο δικαιολογείται από το ότι η Ρωσία έγινε πολλές φορές στόχος επιθέσεων από γειτονικά παπικά κράτη[43], επιθέσεων που συνδυάζονταν από προσπάθειες προσυλητισμού στον Παπισμό[44]. Η αντιλατινική αυτή τοποθέτηση της Ρωσίας εξακολούθησε σε όλο το Μεσαίωνα και σφραγίστηκε με την εκδίωξη του λατινόφρονος Μητροπολίτη Ρωσίας Ισιδώρου, του τελευταίου Έλληνα Μητροπολίτη, επειδή προσπάθησε να επιβάλει στη Ρωσία την ψευδο-ένωση της Φερράρας - Φλωρεντίας[44α]. Παραλλήλως αναπτύχθηκε και αντιϊουδαϊκή γραμματεία· η αντιρρητική αυτή γραμματεία σε συνδυασμό με τη γενικότερη δογματική[45] είχε ως αποτέλεσμα την κληρονόμηση του δογματικού θησαυρού αποκλειστικώς της Ανατολικής Εκκλησίας και την προσκόλληση σε αυτόν.

Το ενδιαφέρον της ιεραποστολής περιέλαβε βεβαίως και τον τομέα της παιδείας· ήδη ο Βλαδίμηρος είχε μεριμνήσει, πλην των άλλων, και για την ίδρυση σχολείων· το έργο του συνέχισε ο Ιαροσλάβος[46], αλλά και οι ίδιοι οι βυζαντινοί Κληρικοί, οι οποίοι μάλιστα έστελναν σπουδαστές για μετεκπαίδευση στην ΚΠολη[47]. Οι σπουδαστές αυτοί, καθώς ανήκαν αρχικώς στην άρχουσα τάξη, απετέλεσαν μία πρόσβαση της Εκκλησίας στον ηγεμόνα και τους συμβούλους του. Οι νέοι αυτοί μυσούνταν στην παλαιοσλαβική γλώσσα και την εκκλησιαστική γραμματεία, αλλά και στη βυζαντινή νομοθεσία και τα έργα των αγίων Πατέρων, αργότερα δε στελέχωναν το τοπικό Ιερατείο. Η εκπαιδευτική αυτή δραστηριότητα λειτουργούσε παράλληλα προς την Κατήχηση και τη λατρευτική εμπειρία και αποτελούσε τη σημαντικότερη πνευματική μυσταγωγία για την αμεσότερη μεταφορά των αρχών του βυζαντινού βίου στον νεοφώτιστο λαό[48]. Η γραμματεία, για την οποία έχει ήδη γίνει λόγος, εισήχθη όχι μόνον από την Κωνσταντινούπολη αλλά και από τη Μοραβία και τη Βουλγαρία, όπου είχαν γίνει μεταφράσεις στη σλαβονική, την οποία χρησιμοποιούσαν και οι Ρώσοι[49]. η γραμματεία αυτή περιελάμβανε και πολλά θεολογικά, ασκητικά και εξηγητικά έργα που στη ρωσική συνείδηση απέκτησαν την ίδια αυθεντία με την Αγία Γραφή [50]. Χαρακτηριστικό του ιεραποστολικού πνεύματος είναι ότι τα ιστορικά βιβλία της Παλαιάς Διαθήκης συμπύχθηκαν σε μία περιληπτική σύνθεση της ιεράς ιστορίας που ονομάστηκε Παλαιά[51]. και αυτό, προφανώς, για να μην

αποτελέσουν οι αιματηρές συγκρούσεις της παλαιοδιαθηκικής ιστορίας άσχημο παράδειγμα για τον προ ολίγου αιμοχαρή λαό.

Η Εκκλησία της Ρωσίας συνειδητοποίησε βεβαίως και τη σημασία που είχε ο Ρώσος ηγεμόνας για την Ιεραποστολή, ως υπόδειγμα προς μίμηση για όλους τους υπηκόους. Η απόφασή του για την αποδοχή της χριστιανικής Πίστεως, εξάλλου, εμπεριείχε σχεδόν και την υποχρέωση του λαού να αποδεχθεί την ίδια πίστη[52]. Για τον λόγο αυτό είχαν φροντίσει να επηρεάσουν τον Βλαδίμηρο με την αποστολή του Φιλοσόφου και στη συνέχεια τόνιζαν πολύ τη μεταστροφή του ηγεμόνα τόσο στο κήρυγμα[53], όσο και στα διάφορα Χρονικά[54]. Η σημασία που είχε η στάση του ηγεμόνα για τον δημόσιο και ιδιωτικό βίο των νέων χριστιανικών κοινωνιών ωθούσε την Ιεραποστολή, όπως και τη βυζαντινή διπλωματία, στην προβολή της πολιτικής ιδεολογίας της Αυτοκρατορίας περί της πολιτικής και πνευματικής ενότητας της χριστιανικής οικουμένης και των αρχών της συνεργασίας μεταξύ των χριστιανών ηγεμόνων, της αδελφосύνης, της αγάπης, της δικαιοσύνης, της ειρηνικής συμβιώσεως και όσων αρχών απέρρεαν από την πνευματική συγγένεια που θεμελιώθηκε με το κοινό Βάπτισμα[55]. Το ενδιαφέρον αυτό των ιεραποστόλων για την κρατική εξουσία είχε ως αποτέλεσμα τη συμβολή της τελευταίας τόσο στην παιδεία, όσο και στον τομέα του Δικαίου. Η νομοθετική εξουσία του ηγεμόνα στη Ρωσία παραχωρήθηκε κατά μέγα μέρος στην Εκκλησία, οι Κληρικοί της οποίας μπορούσαν ευκολότερα να χρησιμοποιήσουν τον Βυζαντινό Νομοκάνονα και να πραγματοποιήσουν τη σύνδεση του Ρωμαϊκού και του Ρωσικού εθνικού Δικαίου. Η Εκκλησία απέκτησε δικαστική δικαιοδοσία που υπερείχε κατά πολύ της αντίστοιχης δικαιοδοσίας της Εκκλησίας του Βυζαντίου και με τα νομικά έργα που η ίδια μετέφρασε, συνέβαλε ουσιαστικά στη ρύθμιση των οικογενειακών και κοινωνικών σχέσεων σύμφωνα προς την χριστιανική Πίστη[56]. Η Εκκλησία επέβαλε νέα κοινωνική δομή με τη σύσταση της τάξεως των ανθρώπων της Εκκλησίας, που την αποτελούσαν άνθρωποι οποιασδήποτε κοινωνικής τάξεως, επέδρασε δε βαθειά στο κοινωνικό σύνολο με την νομοθεσία περί γάμου και κληρονομίας βελτιώνοντας με τα μέσα αυτά και με τη διδασκαλία της τις κοινωνικές σχέσεις γενικότερα[57].

Τελευταίον, και κάθε άλλο παρά ελάχιστον, αναφέρουμε τον Ορθόδοξο Μοναχισμό, του οποίου η συμβολή υπήρξε τόσο σπουδαία, ώστε να λέγεται πως αυτός επωμίσθηκε το βάρος της Ιεραποστολής[58]. Και είναι φυσικό αυτό, διότι οι μοναχοί, απαλλαγμένοι κάθε επιγείου δεσμού αφοσιώνονται απερίσπαστα στο έργο της Ιεραποστολής[59]· η ασκητική τους βιοτή και κυρίως η αυτοθυσία και αγάπη τους αποτελούν την εξοχότερη απόδειξη της δυνάμεως της ευαγγελιζομένης Αληθείας και γι' αυτό γίνονται δεκτοί πιο εύκολα από τους κατηγουμένους, όπως έγινε με τους Αγίους Κύριλλο και Μεθόδιο στη Μοραβία[60]. Η Ρωσία είχε δεχθεί

τις πρώτες ιεραποστολικές προσεγγίσεις από τους μοναχούς που είχαν καταφύγει, λόγω της εικονομαχίας, στην Κριμαία**[61]**. Αργότερα όμως δέχθηκε ένα Μοναχισμό ακμαίο, νικητή έναντι των εικονομάχων και, όπως πάντα, βασικό παράγοντα στη διαμόρφωση της Ορθοδόξου Θεολογίας, Λατρείας και εν γένει πνευματικότητας**[62]**. Ανάμεσα στους Κληρικούς που συνόδευσαν την πορφυρογέννητη Άννα στο Κίεβο, υπήρχαν πολλοί μοναχοί, εκτός των Επισκόπων και του Μητροπολίτη, οι οποίοι ήταν σαφώς μοναχοί και θα φρόντισαν να διοργανώσουν τα επισκοπεία τους ως μοναστήρια**[63]**. Η δημιουργία οργανωμένου Μοναχισμού στη Ρωσία στα μέσα του 11ου αι. οφείλεται σε δύο κυρίως μοναχούς, τους Οσίους Αντώνιο και Θεοδόσιο. Ο πρώτος εκάρη στο Άγιον Όρος, όπου διήλθε και το στάδιο της μοναχικής δοκιμασίας. Ο ηγούμενος του μοναστηριού προείδε με το προορατικό του χάρισμα ότι θα προέλθουν από τον Αντώνιο πολλοί μοναχοί και γι' αυτό τον απέστειλε πίσω στο Κίεβο· το 1051 εγκαταστάθηκε σε κρύπτη κοντά στο Κίεβο όπου και προσήλθαν πολλοί για να μονάσουν υπό την καθοδήγησή του. Αργότερα εγκατέλειψε την ηγουμενία και έζησε αναχωρητικό βίο μέχρι το θάνατό του. Ο Όσιος Θεοδόσιος, υποτακτικός του Οσίου Αντωνίου και τρίτος κατά σειρά ηγούμενος της Λαύρας, υπήρξε ο εμπνευστής των μοναστικών ιδεωδών της αρχαίας Ρωσίας, στα οποία ο ρωσικός μοναχισμός παρέμεινε πιστός για πολλούς αιώνες· υπήρξε ο πατέρας του ρωσικού μοναχισμού και πρότυπο των μοναχών. Ζήτησε από την ΚΠολη το Τυπικό της Μονής του Στουδίου, το οποίο απετέλεσε έτσι και το Τυπικό της Λαύρας των Σπηλαίων του ΚιέβουΣημ.. Η σημασία της Μονής αυτής υπήρξε τεράστια· από αυτήν προήλθαν πολλοί Άγιοι, περισσότεροι από 50 Επίσκοποι, ηγούμενοι των νέων μοναστηριών που ιδρύονταν, συγγραφείς και ζωγράφοι**[64]**. Το μοναστήρι αυτό απετέλεσε επίσης κέντρο χρονογραφικών συγγραφών και συναξαρίων**[64α]**, κέντρο μόρφωσης των εντοπίων Κληρικών, που θα αντικαθιστούσαν τους βυζαντινούς, και των αξιωματούχων, αλλά καθώς και τα υπόλοιπα, επίσης ακαδημία επιστημών και πανεπιστήμιο**[64β]**. Τον 13^ο αι. ο μοναχισμός άνθησε στη Ρωσία· είναι γνωστές εν συνόλω περισσότερες από 88 μονές εκ των οποίων 17 στο Κίεβο και 20 στο Νόβγκοροντ**[64γ]**. Η ανάπτυξη του Μοναχισμού διεύρυνε αισθητά τη βάση της εκπαιδευτικής δραστηριότητας της Ιεραποστολής και επετάχυνε τη στελέχωση του μεν Κλήρου με επίλεκτους εντόπιους νέους κληρικούς**[65]**, της δε ιεραποστολικής δραστηριότητας με μορφωμένα στελέχη**[66]**. Έτσι, η ανάπτυξη του μοναχισμού υπήρξε καθοριστική για την ταχύτερη διεύρυνση του Χριστιανισμού στην πνευματική ζωή του ρωσικού λαού και για την αρτιότερη οργάνωση των νέων επισκοπών της Εκκλησίας της Ρωσίας**[67]**. Ο μοναχισμός είναι και σήμερα πολύ αγαπητός στον ευσεβή ρωσικό λαό**[68]**, ενώ η Πετσέрсκαγια Λαύρα αποτελεί μεγάλο προσκύνημα, με τα άφθαρτα άγια Λείψανα δεκάδων μοναχών που εγκαταβίωσαν και εθεώθηκαν εκεί.

Η οργάνωση της πρώτης Ρωσικής Εκκλησίας και της ιεραποστολής της έθεσε γερά

θεμέλια στην ευσέβεια του ρωσικού λαού, τα πνευματικά επιτεύγματα της οποίας αποτελούν σήμερα δικαίωση των κόπων της Μητρός Εκκλησίας και καύχημα της Ορθοδοξίας. Σημ. Πλην του Αγίου Όρους και της Μονής Στουδίου υπήρξε στενή επαφή της Ρωσικής Εκκλησίας και με την Ι. Μ. Σινά[69]. **Επίλογος**

Στην μελέτη αυτή έγινε προσπάθεια να δειχθεί το πώς οι Ρως εμφανίστηκαν στο προσκήνιο της ιστορίας της Ελληνορωμαϊκής Αυτοκρατορίας και οδηγήθηκαν στον λιμένα της Ορθοδόξου Εκκλησίας από την πρόνοια του Θεού, όπως αυτή εκδηλώθηκε όχι μόνο στις θαυματουργίες Αυτού αλλά κυρίως στην αγάπη και τον ζήλο φωτισμένων προσώπων, Κληρικών και λαϊκών, Πατριαρχών και μοναχών, ηγεμόνων και εμπόρων, ανεξαρτήτως εθνικότητας. Η αποδοχή της Πίστεως εκ μέρους των Ρως υπήρξε αποτέλεσμα τόσο της δικής τους προαιρέσεως και πνευματικής αναζητήσεως, όσο και της πνευματικότητας που ακτινοβολούσε στη ζωή και τον πολιτισμό των χριστιανών του Βυζαντίου. Το έργο της ελληνικής ιεραποστολής υπήρξε καθαρά εκκλησιαστικό, απηλλαγμένο εθνικών και κρατικών σκοπιμοτήτων και έφερε στη ρωσική ζωή αυτό ακριβώς που οι Ρως επιθυμούσαν: την αληθινή ευσέβεια, την αγάπη, την ενότητα και ένα πολιτισμό που εξυπηρετούσε τις πνευματικές αυτές ανάγκες· τα αποτελέσματα του εκκλησιαστικού αυτού έργου καρποφόρησαν ευθύς αμέσως μάρτυρες και αποστόλους της Πίστεως και συνεχίζουν έως σήμερα να επιβεβαιώνουν την εν αγαθή προαιρέσει αποδοχή και καλλιέργεια της χάριτος του Θεού από τους Ρώσους, με την ανάδειξη από τον, κατά κοινήν παραδοχήν, ευσεβέστατο ρωσικό λαό, μεγάλων πνευματικών φυσιογνωμιών. Η οργάνωση της ιεραποστολικής προσπάθειας στην αρχαία Ρωσία μπορεί και στις ελάχιστες της λεπτομέρειες να αποτελέσει υπόδειγμα για οποιαδήποτε σημερινή προσπάθεια, όσον αφορά στον εκκλησιαστικό της χαρακτήρα, το επιδειχθέν ενδιαφέρον για την Κατήχηση, την Λατρεία, την παιδεία, τη γραμματεία και γενικότερα την τέχνη, για την βαρύτητα στην ιδιάζουσα συμβολή του Μοναχισμού στην Ιεραποστολή.

Δυστυχώς, ως αποτέλεσμα της πνευματικής μας νωθρότητας, των Νεολλήνων, και άλλων παραγόντων, φαίνεται να έχει εκλείψει η μέριμνα του καθενός μας για την πνευματική ακτινοβολία του Γένους, ώστε σήμερα όχι μόνον να μην συνεργεί η πολιτική εξουσία στην Ιεραποστολή – εσωτερική και εξωτερική – αλλά να μεθοδεύει το διαχωρισμό του Κράτους από την Εκκλησία. Ευχή μας είναι να λάμψει από τη Ρωμαιοσύνη το φως της Ορθοδοξίας και πάλι, με την ίδια ένταση του χρυσού αιώνα της Ιεραποστολής των Βυζαντινών στους Ρώσους.

Σημειώσεις τέλους

Γ' ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΗΣ ΙΕΡΑΠΟΣΤΟΛΗΣ

[1]. Δεληκωστόπουλος Α., ένθ. ανωτ., σ. 40 [2]. Αυτόθι, σ. 32 [3]. Φειδάς

Βλ., ένθ. ανωτ., σ. 38 **[4]**. Αυτόθι **[5]**. βλ. Φειδάς Βλ., Εκκλησιαστική, ένθ. ανωτ., σσ. 18-40 **[6]**. Μπουλάκη-Ζήση Χρ., ένθ. ανωτ., σ. 205 **[7]**. Αυτόθι, σ. 125 **[8]**. Ζήσης Θ., ένθ. ανωτ., σ. 24 **[9]**. Αυτόθι, σ. 40 **[10]**. Φειδάς Βλ., Επίτομος, ένθ. ανωτ., σ. 15 **[11]**. Αυτόθι ένθ. ανωτ., σ. 17 **[12]**. Φειδάς Βλ., Εκκλησιαστική, ένθ. ανωτ., σ. 245 **[13]**. Φειδάς Βλ., Επίτομος, ένθ. ανωτ., σ. 18 **[14]**. Φειδάς Βλ., Εκκλησιαστική, ένθ. ανωτ., σ. 245 **[15]**. Αυτόθι, σσ. 255ε **[16]**. Χρήστου Π., ένθ. ανωτ., σ. 12ε **[17]**. Φειδάς Β., Επίτομος, ένθ. ανωτ., σ. 38 **[18]**. Δεληκωστόπουλος Α., ένθ. ανωτ., σ. 54ε **[19]**. Μέγιεντορφ Ι., ένθ. ανωτ., σ. 46 **[20]**. Φειδάς Βλ., Επίτομος, ένθ. ανωτ., σ. 38 **[21]**. Μέγιεντορφ Ι., ένθ. ανωτ. **[22]**. Φειδάς Βλ., Εκκλησιαστική, ένθ. ανωτ., σ. 245 **[23]**. Φειδάς Βλ., Επίτομος, ένθ. ανωτ., σ. 18 **[24]**. Ζήσης Θ., ένθ. ανωτ., σ. 28 **[25]**. Αυτόθι, σ. 53 / Φειδάς Βλ., Εκκλησιαστική, σ. 258 ε / Φειδάς Βλ., Επίτομος, σ. 20 **[26]**. Baynes – Moss, ένθ. ανωτ., σ. 511 **[27]**. Φειδάς Βλ., Επίτομος, ένθ. ανωτ., σ. 29ε **[28]**. Αυτόθι, σ. 23 **[29]**. Ζήσης Θ., ένθ. ανωτ., σ. 53 **[30]**. Φειδάς Βλ., Εκκλησιαστική, ένθ. ανωτ., σ. 18 **[31]**. Φειδάς Βλ., Επίτομος, ένθ. ανωτ., σ. 27 **[32]**. Αυτόθι **[33]**. βλ. Delvoye, Ch., Βυζαντινή Τέχνη, εκδ. Δημ. Παπαδήμα, Αθήνα 1991, σ. 357 **[34]**. Ταχιάος, Α., Πηγές, ένθ. ανωτ., σ. 62 **[35]**. Φειδάς Βλ., Βυζάντιο, ένθ. ανωτ., σ. 284 **[36]**. Μπουλάκη-Ζήση Χρ., ένθ. ανωτ., 208 ε, 214 ε **[37]**. Φειδάς Βλ., Εκκλησιαστική, ένθ. ανωτ., σ. 33 **[38]**. Αυτόθι, σ. 77 ε **[39]**. Μπουλάκη-Ζήση Χρ., ένθ. ανωτ., σ. 163 **[40]**. Μέγιεντορφ Ι., ένθ. ανωτ., σ. 55 ε **[41]**. Φειδάς Βλ., Επίτομος, ένθ. ανωτ., σ. 31 **[42]**. Ζήσης Θ., ένθ. ανωτ., σ. 29 **[43]**. Αυτόθι, 46 **[44]**. βλ. Δεληκωστόπουλος Α., ένθ. ανωτ., σ. 62 ε **[44α]**. Ζήσης Θ., ένθ. ανωτ., σ. 47 **[45]**. Φειδάς Βλ., ένθ. ανωτ., σ. 31 ε **[46]**. Στεφανίδης Β., Εκκλησιαστική Ιστορία, Αθήναι 1959, σ. 408 **[47]**. Δεληκωστόπουλος Α., ένθ. ανωτ., σ. 40 **[48]**. βλ. Φειδάς Βλ., Εκκλησιαστική, ένθ. ανωτ., σ. 3 **[49]**. Μέγιεντορφ Ι., ένθ. ανωτ., σ. 43 ε **[50]**. Φειδάς Βλ., Εκκλησιαστική, ένθ. ανωτ., σ. 257 **[51]**. Φειδάς Βλ., Επίτομος, ένθ. ανωτ., σ. 26 **[52]**. Φειδάς Βλ., Εκκλησιαστική, ένθ. ανωτ., σ. 24 **[53]**. Αυτόθι, σ. 25 **[54]**. Αυτόθι, σ. 28εε **[55]**. Αυτόθι, σσ. 33-37 **[56]**. βλ. Φειδάς Βλ., Επίτομος, ένθ. ανωτ., σ. 28 ε **[57]**. Αυτόθι, σ. 37 **[58]**. Φειδάς Βλ., Εκκλησιαστική, ένθ. ανωτ., σ. 33 **[59]**. Μπουλάκη-Ζήση Χρ., ένθ. ανωτ., σ. 218 **[60]**. Ζήσης Θ., Θεολόγοι, ένθ. ανωτ., σ. 15 **[61]**. Μπουλάκη-Ζήση Χρ., ένθ. ανωτ., σ. 217 **[62]**. Αυτόθι **[63]**. Αυτόθι, σ. 218 **[64]**. βλ. Φειδάς Βλ., Επίτομος, ένθ. ανωτ., σ. 25 **[64α]**. Δεληκωστόπουλος Α., ένθ. ανωτ., σ. 268 **[64β]**. Αυτόθι, σ. 269 ε **[64γ]**. Φειδάς Βλ., Επίτομος, ένθ. ανωτ., σ. 25 **[65]**. Φειδάς Βλ., Εκκλησιαστική, ένθ. ανωτ., σ. 39 **[66]**. Αυτόθι, σ. 255 **[67]**. Αυτόθι **[68]**. βλ. Δεληκωστόπουλος Α., ένθ. ανωτ., σ. 270ε **[69]**. Ταχιάος Α., Ιστορία των

Βιβλιογραφία

Άγιος Μάξιμος ο Γραικός, μετάφρασις – επιμέλεια Ιεράς Μονής Οσίου Γρηγορίου Αγίου Όρους, εκδ. Αρμός, Αθήνα 1991. **Βελλιανίτης Θ.**, «Όλγα», Μεγάλη Ελληνική Εγκυκλοπαίδεια, τ. 18, Εκδ. Οργανισμός Φοίνιξ, Αθήναι 1957, σ. 792. — «Ρως», Μεγάλη Ελληνική Εγκυκλοπαίδεια, τ. 21, Εκδ. Οργανισμός Φοίνιξ, Αθήναι 1957, σ.351. **Βοντώφ Β.**, «Βλαδίμηρος Άγιος», Θρησκευτική και Ηθική Εγκυκλοπαιδεία, τ.Γ', Αθήναι 1963, σσ. 919-923. — «Βόρις και Γκλέμπ», αυτόθι, σσ. 961-963. **Γιαννακόπουλος Κ.**, Μεσαιωνικός Δυτικός Πολιτισμός (μετάφραση Π. Κ. Χρήστου), έκδ. Κυρομάνος, Θεσσαλονίκη 1993. **Δεληκωστόπουλος Α.**, Οι Σάλπιγγες της Ιεριχούς και τα τείχη του Κρεμλίνου, εκδ. Επτάλοφος, Αθήνα 1993. **Ζήσης Θ.**, [Κωνσταντινούπολη και Μόσχα](#), εκδ. Βρυέννιος, Θεσσαλονίκη 1989. — [Θεολόγοι της Θεσσαλονίκης](#), εκδ. Αφών Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη 1989. **Κόλιας Γ.**, «Ήσκησεν ο αυτοκράτωρ Βασίλειος ο Α' εξελληνιστικήν πολιτικήν έναντι των Σλάβων», Κυρίλλω και Μεθοδίου τόμος εόρτιος επί τη χιλιοστή και εκατοστή ετηρίδι, τ.Α', Θεσσαλονίκη 1966, σσ. 233-239. **Μέγιεντορφ Ι.**, Βυζάντιο και Ρωσία (μετάφραση Ν. Φωκά), εκδ. Δόμος, Αθήνα 1988. **Μιχαήλωφ Ν.**, «Άννα», Νεώτερον Εγκυκλοπαιδικών Λεξικόν, εκδ. Εγκυκλοπαιδικής Επιθεωρήσεως Ήλιος, τ.2. Αθήναι, σσ. 901 ε. — «Βλαδίμηρος», Νεώτερον Εγκυκλοπαιδικόν Λεξικόν, τ. 4, Αθήναι, σσ. 582 ε. **Μπουγάτσος Ν.**, «Άννα», Θρησκευτική και Ηθική Εγκυκλοπαιδεία, τ. Β', εκδ. Α. Μαρτίνος, Αθήναι 1963, σ.838. **Μπουλάκη-Ζήση Χρ.**, Ιλαρίων Σιναΐτης Μητροπολίτης Τυρνάβου, Θεσσαλονίκη 1988 — [Ο εκχριστιανισμός των Ρώσων](#), εκδ. Βρυέννιος, Θεσσαλονίκη 1989. — Οι Ορθόδοξες Εκκλησίες Βουλγαρίας και Ρωσίας, έκδ. Υπηρεσίας Δημοσιευμάτων Α.Π.Θ., Θεσσαλονίκη 1987. **N. H. Boynes** – H. ST. L. B. Moss, Βυζάντιο, Εισαγωγή στο Βυζαντινό Πολιτισμό, εκδ. Δημ. Παπαδήμα, Αθήναι 1983 **Delvoye Ch.**, Βυζαντινή Τέχνη, εκδ. Δημ. Παπαδήμα, Αθήνα 1991 **Νυσταζοπούλου Μ.**, «Η ανόρθωση 802-845», Ιστορία του Ελληνικού Έθνους, τ.Η', έκδ. Εκδοτικής Αθηνών 1979, σσ. 46-97. **Οικονομίδης Ν.**, «Η ενοποίηση του ευρασιατικού χώρου», αυτόθι, σσ. 98-151. **Ομπολένσκυ Δ.**, «Η Αυτοκρατορία και οι βόρειοι γείτονές της», Η Ιστορία της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας, τ. Α', εκδ. Μέλισσα, Αθήνα 1979, σσ. 354-389. **Οστρογκόρσκυ Γ.**, Ιστορία του Βυζαντινού Κράτους, τ.Β', εκδ. Στεφ. Α. Βασιλόπουλος, Αθήνα 1979. **Πατερικόν των Σπηλαίων του Κιέβου**, απόδοση από τα ρωσικά Αρχιμ. Τιμοθέου, Καθηγουμένου Ι. Μονής Παρακλήτου, εκδ. Ιεράς Μονής Παρακλήτου, Ωρωπός Αττικής, εκδ. Γ', Αθήνα 1992. **Στεφανίδης Β.**, Εκκλησιαστική Ιστορία, εκδ. Αστήρ, Αθήναι 1959. **Ταχιάος Α.**, Ιστορία των Σλαβικών Ορθοδόξων Εκκλησιών (πανεπιστημιακαί παραδόσεις), εκδ. Π. Πουρνάρα, Θεσσαλονίκη 1970. — Πηγές Εκκλησιαστικής Ιστορίας των Ορθοδόξων Σλάβων, τ.Α', εκδ. Αφών Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη 1984. **Φειδάς Β.**,

Βυζάντιο, έκδ. Γ', Αθήναι 1991. — Εκκλησιαστική Ιστορία, τ.Β', Αθήναι 1994. — Επίτομος Εκκλησιαστική Ιστορία της Ρωσίας (ανάτυπον εκ της ΘΗΕ, τ.Ι'), Αθήναι 1967. **Χρήστου Π.**, «Επιδιώξεις της αποστολής Κυρίλλου και Μεθοδίου εις την Κεντρικήν Ευρώπην», Κυρίλλω και Μεθοδίω τόμος εόρτιος επί τη χιλιοστή και εκατοστή ετηρίδι, τ.Α', Θεσσαλονίκη 1966, σσ. 1-28. **Χριστοφιλοπούλου Αι.**, «Εθνολογικά προβλήματα του 7αι.», Ιστορία του Ελληνικού Έθνους, τ.Η', εκδ. Εκδοτικής Αθηνών ΑΕ, Αθήνα 1979, σσ. 328-334.

© **2014 impantokratoros.gr** Επιτρέπεται η χρήση, διάθεση και αναπαραγωγή του υλικού του ιστοχώρου αρκεί να διατηρείται το αρχικό νόημα χωρίς περικοπές που πιθανόν να το αλλοιώνουν για μή εμπορικούς σκοπούς, με βασική προϋπόθεση την αναφορά στην πηγή: www.impantokratoros.gr